

KOC SIS SÁNDOR

LEVÉLVÁLTÁS

Kisorosziban a ma is szépen karban tartott ház néhai Czikora András egykori otthona. Éppen úgy, mint száz éve, amikor gazdája, tizenkilenc évesen, kezében a behívóval, behúzta maga mögött a kiskaput és elindult a Nagy Háborúba.

A Szentendrei-sziget felső végében megbúvó kis településről rukkolt be, ahogyan mások is, mert „hítt a haza” és küldte a becsület. A házban és környékén csodálni való a rend. Minden helyiség, szeglet, épületrész gondosan ápolva úgy van ma is, ahogyan azt egykor kigondolták, megépítettek. Tisztaszoba, konyha, középső szoba, kamra, pince, szin, disznóól – ahogyan kell. Sőt az udvaron, közel a kúthoz, áll még a nyárikonyha nevű kis épület is, benne a kemence. Minden úgy van, ahogy egykor adta magát, ahogyan ésszerű volt, úgy ahogy azt a célszerű parasztembör, a szinte mindenhez értő gazda (ma polihisztort mondanánk) vagy gazdák több generációja kialakította, vigyázta, és ahogyan azt Rácz Lajos, az unoka – ezzel is tisztelve a szorgos-dolgos református ősök emléke előtt – őrzi, fenntartja ma is. A kert, melynek „lába beleér” a Dunába, a házhoz hasonlóan ápolt, rendezett, szépen gondozott. Lent, a part közelében áll a vén diófa, amit bizonyára a kései utódokra, a mai unokára, déd- és ükunokákra

gondolva ültetett egykoron a ház ura. Mert, hogy diót – ahogy Makó környékén mondják – „épeszű embör magának nem ültet, aztat a jövőnek, az unokának tőszí, hogyha egykor szödi, mög őszi, lögyön kire visszagondoljon”.

Változatlan, csendes és meghitt a ház környéke. Szemben Dunabogdány, felette a varázslatosan szép Pilis hegység, előtte, alatta a méltóságteljes Duna. Csak a temérdek víz, ami az elmúlt száz év alatt elfolyt medrében a kertek alatt – az hol van már? Az unoka, a mai gondos gazda, nemcsak az ősi portát, házat, hanem az egykorvolt Monarchia távoli sarkából postára adott, mára megsárgult lev.lapokat, leveleket, borítékokat is őrzi, ápolva ezzel is a száz éve a taljánoknál és máshol is harcolt nagyapának emlékét, aki mintegy „ráadásként” a háború végén olasz fogságba esett.

A gyűjtemény időrendileg kissé hiányos, de a megmaradt levelek közül nyissunk fel néhányat, olvassunk bele, hogy megtudjuk, mi járt az egykor élt fiatal katona fejében. Mi foglalkoztatta, mi keserítette vagy melengette szívét a szeretett falujától oly messzire került, sokat nélkülöző, szenvedő ifjúnak? A válaszlevelekből pedig kiviláglik a szerető szülők, barátok és egy-egy szép kislány aggodalma is.

Olvassuk hát nyitott szívvel, lelkünkkal átérezve, magunkat gondolatban azokba az időkbe behelyezve.

Levél haza 1916. IV.10. Kisorosziba szüleinek Czikora Lajos bírónak és feleségének. Feladó: Czikora András népfelkelőezred, B-9 útász -254. Olaszország-Doberdó

Kedves Szüeim! Én még csak 5 napig voltam a fronton, de ez alatt nagyon sokat imádkoztam, mert itt mindenki megtanul imádkozni, az is, aki sohasem imádkozott (...) az olaszok szünet nélkül küldik a nagy csomagokat, nehéz volt megszokni az ágyúzást. (...) itt van velem két bogdányi [Kisoroszi mellől, Dunabogdányból származó katona – K.S.].

1916. IV. 21. levél haza Fa: Czikora András népfelkelőezred... a borítékon felülbélyegzés: zensuriant

Kedves Szüeim! Tisztelettel küldöm ezen pár soraimat. Én hála Istennek egészséges vagyok, melyhez hasonlót Édesapáméknak is kívánok. (...) Ma éjjel ez a bűdös, nyomorúságos cselák társaság átengedett egy állást az olaszoknak, így most magyar fiúk véreznek ott az elfoglalt állásért. Hogy ha arra, hazafelé meglátnak egy ilyen tetves csehet, üssék agyon, hogy a levegőt se rontsa. És mégis ezeknek van becsületük, a magyar katonát lenézik. Nézzenek meg egy cselák ezredet, annak mindnek van vitézségi érme (...) azok megérdemlik mert jól tudnak szaladni – hátrafelé.

Ellenben egy magyar, aki megérdemelné, csak minden 100-adik kapja meg. Az a baj, hogy a magyar bakáknak kell megvédeni ezeknek a nyomorult cseheknek az országjukat. Kedves Szüleim, ha szednek vagy gyűjtenek valamit katonák számára, ne adjanak egy vasat sem, mert az mind ezeké a cselák társaságoké. (...) A cselákokat mindig szabadságolják, nekünk azt mondják, csak egy év után jár szabadság (...) és így legyen a magyar katonának kedve harcolni. (...) Én csak annyit mondok, hogy már nem tarthat sokáig ez a háború, már kezdenek észhez térni a magyarok is, mert már bizony (...) a többit pedig már gondolhatják. Írnék még többet, de nem lehet. Isten velők, szerető fiuk András – Brestoviczán Jamiano mellett, az olasz határon. (...) Még ma, nagypénteken is lőnek ezek a kutya olaszok (...) Írják meg, hogy megkapták-e leveletem, mert bizonytalan, mivel így-úgy írtam benne. (...) A Bo... (?) is azért halt meg, mert Csehországba volt kórházba és nem kezelték őtet rendesen, mert magyar volt (...) szegény már nem szenved tovább, jól járt, hogy meghalt.

Édesanyja levele fiához 1916. május 13. Czikora Andrásnak B/9 utász század, táboriposta 254

Kedves fiam, azt álmodtam 13-dikán hajnalban, hogy hazajöttél, az mondtad: Édesanyám, elmúlt a háború (...) adná a jó Isten, hogy már igazán elmúlna (...) a búza, árpa, minden zöldül (...) Isten őrizzen minden lépésedben. S L anyád [S L = Sági Lídia - K.S.]

Levél haza 1916. V. 29.

Kedves Szüleim! (...) 29. én jöttünk le az állásból, Doberdó falu felett voltunk (...) az októberi halottak még ott vannak, dombokat képeznek a hullák (...) az olaszoktól nagyon sok ágyút elfogtunk (...) voltak köztük fekete emberek, meg szerbek is. Akikkel áprilisban mentem fel a rajvonalba, már csak 4-en vagyunk, a többi megsebesült, de főként elesett (...) bizony itt egyik percben egészséges vagy, a másik percben halottak lehetünk (...) Előterjesztettek vitézségi éremre, de megkapom e nem tudom (...) Pár nap múlva örvezető leszek. Egy szabadságostól küldöm ezt a levelet (...) postán nem lehet olyan levelet küldeni, amibe valami meg van írva, mert a cenzurázásnál eltépik.

Kelt 1916.V.20
 Kedves fiam kívánok jó egészséget olyat mint nekünk is van írod hogy nem kapsz levelet pedig írunk elég gyakran mert képzeljük hogy jó esik tea csak irásait is látjuk egymásnak a leveleidet meg kapsz de néha elég sokára már sokszor azt hiszik hogy ma nem is vagy de mikor leveled jön örülünk hogy még is itt kérded hogy milyen időjárás van mindig olyan van a melyet te írni ere felé is az idő tályt van eső mikor ara hisvették is meg 13 dik tályán is, hidegek a fagyos szentek it is azok voltak de azért hőrt nem okoztak semit, de gyümölcs nem lesz sem se eper ha van dinnye nem lesz írod hogy a karangokat elviszik még nem vitik el csak szükség esetén viszik el, sok mindent jó bátorságot egészséget Isten általmoron Csomabots küten

Levél haza 1916. VI. 12.

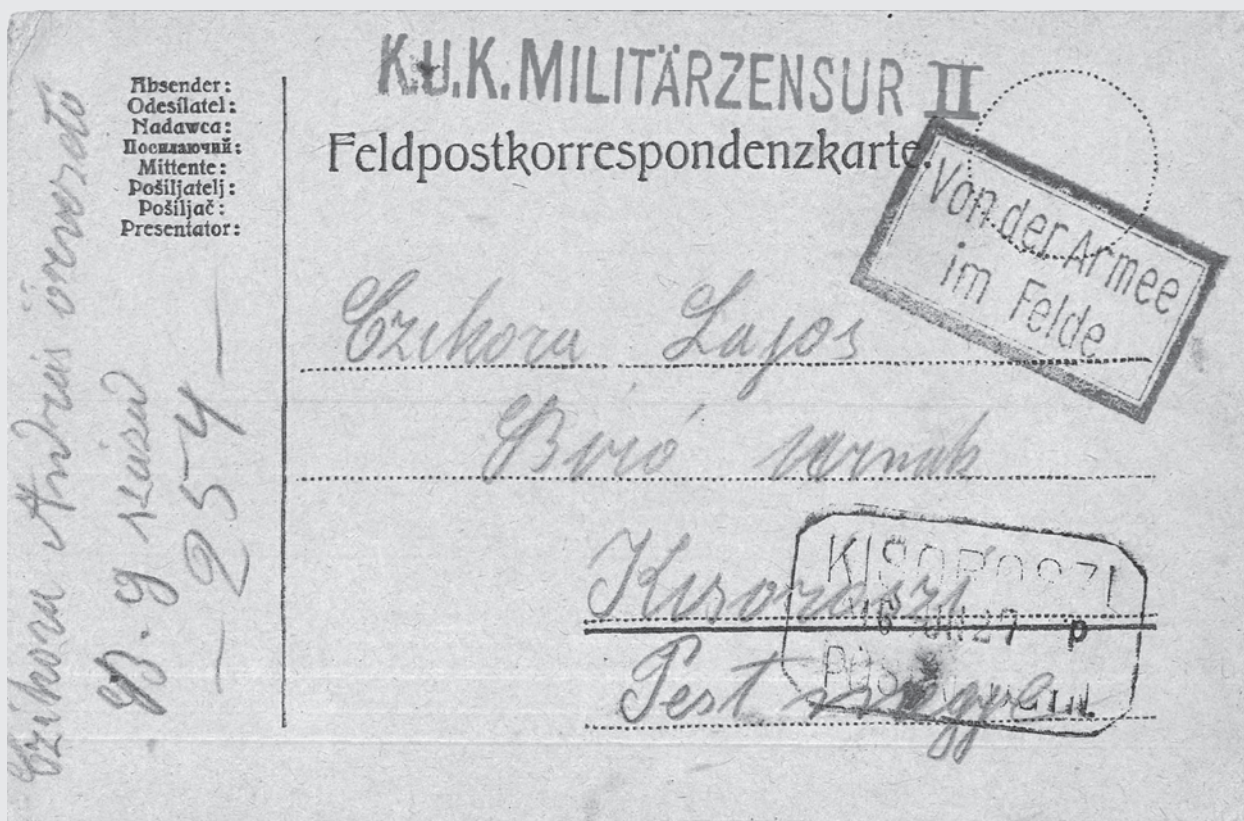
Tudatom, hogy most vagyunk Bécsbe, kaptunk tejeskávét meg sportcigarettát (...) ebédet meg szeretetadományt. (...) Lehet, hogy arra, Vác felé visz utunk, mert még nem tudjuk merre van az út, csak azt tudjuk biztosan, hogy Galiciába megyünk. (...) Csakhogy már megszabadultunk az olasz harcterről. Talán ott nincs olyan nagy ágyúzás meg az a sok kő, mint itt az átkozott Doberdón, mert a legtöbb embert az követte agyon, ha itt beesett egy gránát. Szerető fiuk Czikora András örvezető.

Levél haza 1916. VI. 27.

Drága jó Szüleim! Soraimat írom könnyhullatásim közt (...) pár nap óta rosszul érzem magamat, de itt nem hisznek az embernek. Kérem a jó Istent, hogy már csak megsebesülnek (...) bízok benne, hogy majd csak meghallgatja könyörgésemet és megszabadít (...) Csak még egyszer hazasegítene a jó Isten, hogy meglátnám kedves jó szüleimet, akkor nem bánám, ha mindjárt meg is kellene halnom. Akkor legalább tudnák, hogy hol van a sírom, nem úgy mint itt a messze idegenbe. (...) Már hatodik hónapja, hogy eljöttem hazulról és nagyon epeszt a vágy, hogy láthassam még egyszer kedves szüleimet. (...) Írják meg, hogy állnak a vetések, meg a kis tinók nőnek e? (...) Bár adná a jószágos úr Isten, hogy én is odahaza arathatnék. Itt a cseresznye meg az alma még olyan apró mint a bors, csak őszre érik meg. (...) Írjanak mentül gyakrabban, mert nagyon el vagyok keseredve és azok a sorok megvignasztalnak. Isten velök és velem, örökre szerető fiuk András /Volinia-Galicia [Felülbélyegzés a Táboriposta borítékon: M. Kir. Budapesti 1-es népfőlkelő gyalogezred II. zászlóalj gazdasági hivatala]

Tábori lev. lap haza 1917. jan. 2.

Ha megkapják ezt a lapot küldjenek mindjárt csomagot... egy kis jó hazait... egy pár darab vaját meg veres hagymát egy pár fejet... és egy acél órát is mert az itt nagyon köllene. Címem: 306 h.g.y.e. kiképző osztag 1. zalj Tp. 435

Levél haza 1917. I. 11.

8-án olvasták fel a táviratot, melyet a Király írt, hogy visszautasították a békeajánlatot. (...) Most 3 ellenségünk van, a hideg, az orosz és az éhség ... nagyon rossz élelmezésünk van és kevés.

Levél haza 1917. jan. 12. F. a. 306 h. gy. e. kiképző osztag 1. zalj Tp. 435

Kedves jó szüleim. Már egy hónapja, hogy eljöttünk Pestről és még nem kaptam egy lapot sem, pedig majd mindennap írtam... Már bizony jól esne hogyha már kapnánk hazulról egy levelet mert itt úgyis olyan hosszúak ezek a rövid napok és nem tudom hogyan vannak odahaza. Írják meg, hogy lehet e csomagot küldeni... azt hiszem nem vesznek fel mert különböző újságot beszélnek ezredünk felől... lehet pár hét múlva Pesten fogunk keresztül menni.

Levél haza 1917 jan. 12. Tábori posta boríték

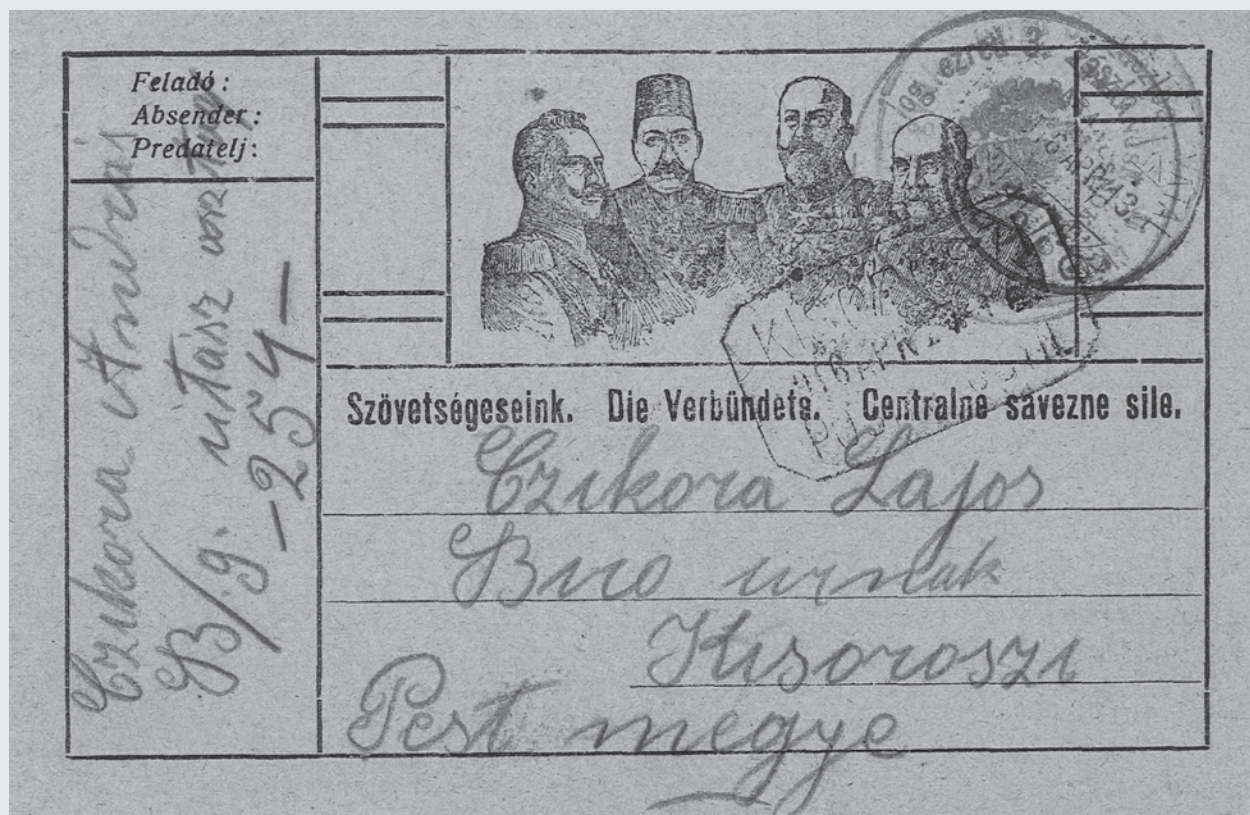
Írják meg, hogy Cz. Pistának mi a baja, sebesült e vagy betegen került haza... Ha küldenek csomagot, írják rá, hogy tartalma meleg ruhanemű, de ruhát ne küldjenek benne mert az van elég... de küldjenek azt amit oly sok levélben kértem... Egy Leányfalui gyerekkel együtt vagyok, meg Bozik István is itt van, de nem tudom melyik zlj.nál... Bukovinába egy szép kis városba vagyunk...

Tábori lev.lap haza Kisorosziba - Fa.: Géppuskás osztag pf. 435. 1917 jan. 14.

Olvad a hó, a kis Beszterce folyó megáradt... írják meg, hogy a Duna mennyire nagy... 12.én azt álmodtam, hogy elöntötte az egész Oroszi határt... elég jól érzem magam, csak az a baj, hogy ilyen messzire kell lennünk.

Tábori lev. lap 1917 jan. 24. haza ifj. Czikora Lajosnak

Kedves Bátyám Lajos... azt kimondani sem lehet amennyit most kell szenvedni nekünk... Hálát adhatsz az Istennek, hogy neked nem kell ezt a nyomorult ínséges életet megpróbálni ami itt van nekünk.

(Levél haza Huszt 1917. I. 27.) A csomagot megkaptam hiány nélkül, jól becsomagolták. Már nagyon vártam... Volt benne jó hazai szalonna, egy karika kolbász, száz db. cigaretta, jó ízű hagyma és egy jó darab hazai kenyér.

Az apa levele 1917. I. 29. Czikora András örv. 306 ho. Gyalog ezred I. zla. Géppuska kiképző osztag Tá. P. szám 435

Itt küldök 20 táboriget amit kértél, és 50 cigarettát, szivart még nem kaptunk, majd ha kapunk aszt is küldünk és órát. (...) Itt is nagyon hideg van a Duna tele jéggel. (...) A Kristóf Ferenc holt hírére halljuk, már el is küldték haza ami nála volt.

Levél haza Dornu Vutraból 1917. II. 9. 306 h. gy. e. kiképző osztag I. z.alj 435

A kis csomagok vissza-mentek, nem tudom mi az oka... küldjék el újra... ha küldenek, csak kenyeret küldjenek sokat, mert azt nagyon keveset kapunk, az is kukorica kenyér... nagy hidegek vannak... a Beszterce folyóban 1 m a jég, a hó 80-90 cm magas... és vannak hófúvások olyanok, hogy ha az ember belekeveredik, nem tud belőle kijönni. 9-én mentünk ki a lőtérre, egy fél óra alatt megfagyott a bal fülem, egész hófehér és csontkemény lett. (...) Pár nap óta irtózató harcok voltak, mert az oroszok elvették az állást, azt vissza kellett foglalni... éjjel nappal iszonytató ágyútűz... nagy hidegek vannak, de nem várom a szép tavaszi napokat mert akkor kezdődnek az offenzívák, amitől már félek előre. Írják meg kedves jó szüleim, hogy meg e ölték az öreg disznót és hogy járnak e a kis ökrök.

Táboriget lap haza Dornu Vutra-ból 1917. febr. 12.

Az a baj, hogy nagyon jó az egészségem és jó étvágyam van, ennivalóm meg nincs... nagy szegénység van erre mifelénk ... küldjenek kupertában egy kis dohányt.

Anyai levél 1917. febr. 16.

Kedves fiam. (...) már a nagy disznót 12. én megöltük, szépen meghízott, sajnáltuk, hogy nem lehatték kösztünk, majd azért részesítünk belőle. (...) Nagy tél van, használjuk a szánkót, a Duna jege is megállt (...) az összes harangot leszedték. Írtad, hogy szivart küldjünk, de azt nem küldhetünk, mert nem lehet kapni, még cigarettát is nagy nehezen. Mária ura [András sógora] nagyon beteg. (...) Isten legyen veled mindenütt, minden lépésedben ottal-mazód legyen.

Táboriget lap haza Husztról 1917. febr. 22.

Házakba vagyunk bekvártélyozva... a lakosság, ami itt van, tiszta magyarok, magyarul beszélnek... életünk itt biztonságban van... a menázi olyan mint kinn a harctéren.

Levél haza 1917. II. 25.

Huszton vagyunk Máramaros megyében (...) elég olcsóság van, 4 koronáért lehet kapni egy kiló marhahúst. Lehet itt mindent venni, csak a pénzem már nagyon megfogyott. Besztercén át jöttünk, azután jött Dés, Zsibó, Nagykaroly (...) itt folyik a Tisza vize, a nagy ág itt kis folyó. Itt géppuskásokat tanítunk, mink oktatók vagyunk, mert kevés a géppuskás. (...) A III. kerületbe vagyok, Zerge u. 7. szám.

Levél haza 1917. III. 8.

Kedves jó szüleim. Csomagot küldhetnek civilt postán, majd megírom a civilt zsidó nevét, annak nevére küldhetnek, az megjön 5 napra, meg arra felveszik bármikor a csomagot.

Nővére, Mária ezt írja:

Sógorod itthon van, febr. 22. én együtt haza nagy betegen, azóta fekszik 39-40 fok lázasan, ujjá sovány, csak a csont meg a bőr van rajta. Azóta ment tönkre mióta Beszterce-Bányán volt ez az erős ember. Már nem sok az élete. Mindig

félrebeszél, most Berlinből hozatok neki orvosságot, ha addig meg nem hal. Fájó szívvel írtam leveletem, Szerető testvéred.

A Sziget-Monostoron lakó nővére, Szalai Sándorné - Mári levele öccséhez, Andráshoz. 1917. III. 11.

Kedves Testvérem. Tudatom, hogy sógorod nagyon beteg. Tüdőbaja van neki, abból nem gyógyul ki többet. (...) Nagyon hideg van ilyen még nem volt, a jég is megállt, harangokat is elvitték... Már most nincs kedvem írni - mióta sógorod olyan beteg, szomorú sorsra jutottam én is, a jó Isten nem tudom, hogy mit végzett felőlünk. (...) A 17 éveseket is besorozták, már nincs kit sorozni.

Levél szüleinek Kisorosziba Husztról 1917. márc. 15. Feladó: Czikora András őrzető Gép Puska Tanfolyam II. Tp. 650.

Levelüket megkaptam melyben írják, hogy a sógor meghalt... a könnyeim kihullottak... mert arra gondoltam, hogy szegény Mári mit csinál azzal a sok apró gyerekkel... meg, hogy ebben a nyomorult háborúban még hány fiatal ember pusztul el, meg, hogy hány apró gyerek marad még árván... Nagyon kevés menázsit kapunk, reggeltől estig éhes az ember... Elég sajnós, hogy a magyar kórházakban nemhogy meggyógyítanak a magyar katonát, hanem még ott betegszik meg... Ha csomagot küldenek azt írják meg korábban pár nappal és csak annak a zsidónak a nevére küldjék amit írtam... a harangokat ezen a héten vitték el, csak egyet hagytak az egész városban... Isten velők, maradok szerető fiuk András... a Márit vigasztalják, majd én is írok neki egy vigasztaló levelet.

Husztról levél haza 1917 márc. 30.

Kedves jó szüelim... küldjenek egy kis csomagot, szárított tésztát, meg süteményt, egy pár pogácsát meg egy kis szalonnát... most már egy másik utcában vagyunk ketten... nagyon jó helyünk, jó háziasszonyunk van... Dán Péterné Máramaros megye Huszt Szel utca 23... a csomag erre a címre 3-4 napra megjön... boldog húsvéti ünnepeket kívánok, jobbat mint nekem lesz... szerető fiuk

Levél haza 1917. ápr. 7.

Küldjenek 1 mosószappant, egy törülközőt mert már az enyém olyan rongyos, hogy nem tudok benne megtörülközni.

(Özv. nővérének levele Andráshoz 1917. ápr. 20.) Azóta beteges voltam mióta sógorod eltemettük, már gondoltam, hogy én is elpatkolok utána mert nem tudom elfelejteni őtet, a jóságát, hűségét, nagyon fáj, hogy elmúlt közülünk.

Levél az apától 1917. V. 19.

Sok rajtam a dolog, sok kapálni való volna, jó volna, ha egy pár hétre haza jöhetnél, próbáld meg kihallgatáson kérni. Kérvény írni, most nem lehet, le van tiltva, csak kihallgatáson. Kívánunk boldog pünkösdi ünnepeket háziasszonyodnak is.

Levél haza 1917 V. 27. Fa.: Cz. András őrzető, gép-puska tanfolyam II. tábori posta 650

Tudatom, hogy a csomagot megkaptam 26. án, benne megvolt minden, szivar, szalonna, kolbász, pogácsa és tábori lap (...) már nem sokáig szívom a Huszti levegőt (...) valószínű az olasz frontra megyünk, pedig oda nem kíváncszok menni, előttem van a tavalyi nagy támadásnak a képe (...) csak a harctértől mentsen meg az Isten. Bicsakot, szappant ne felejtessenek el küldeni (...) kukoricakásával jól tartanak. Júniusban szerelünk fel új gúnyával, gondolják, hogy tiszta ruhába menjünk be a jobb világba - ahol már nem fáj semmi...

Levél haza 1917. V. 31.

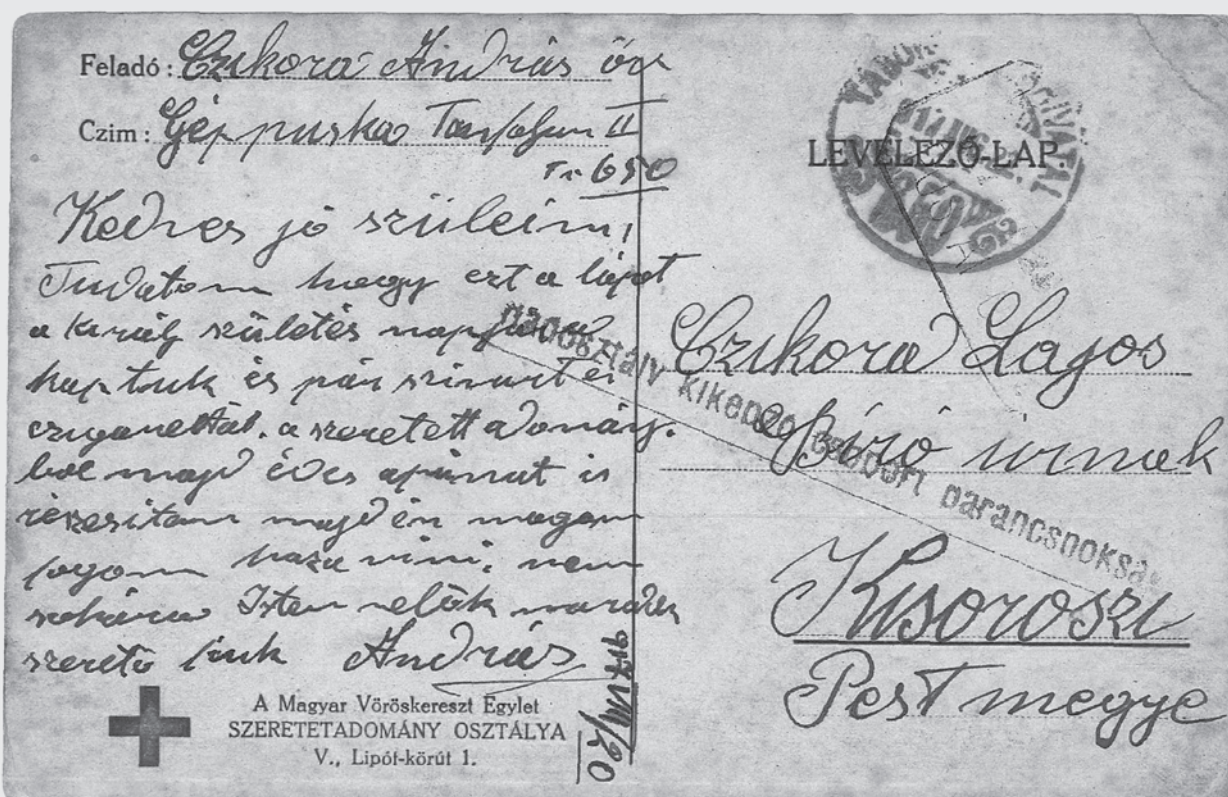
Házi asszonyunk tegnap feladott egy csomagot. Van benne 4 db orosz töltény... azt tegyék el a talián töltények mellé emlékebe. És van benne még egy gránát hüvely és egy jégsarok is. Azt is tegyék el.

Levél haza 1917. VI. 11. Huszt Gép-puska tanfolyam. II. tp. 650

Tudatom, hogy már még a szart is megetetik velünk, mert már egy idő óta mindennapos eledelünk a paczal. Képzeltetik milyen jó az, éppen mintha marhaganaj lenne a csajkába olyan büdös. Inkább a száraz komiszkenyeret rágom. Azért ne gondolják kedves jó szüleim, hogy azért írom, hogy rossz a kosztunk, hogy küldjenek csomagot. Én itt jobban kibírom ezen a rossz koszton mert én nem dolgozok, otthon ez jobban köll annak, aki dolgozik.

Levél haza 1917. X. 17.

Tegnap vettem felsőrésznek valót bokszból, 33 koronába került, 40 és feles cipőt csináltatok [édesapának], 25-e felé otthon lesz. Talpat adtam hozzá. Most én szeretnék magamnak egy pár csizmát, ha nem kerülne sokba.

Szülői levél 1917. XI. 14.

Utána jártam, hogyan kaphatnál szabadságot mikor ölünk [disznót]. Írtam egy kérvényt a jegyzővel, ő küldte el, hogy sürgős. (...) December elsején az egész felmentetteknek is be kell vonulni, nem maradhat itthon senki. Ezzel maradunk szerető szüleid.

Levél haza 1917. dec. 7. Korrespondenzkarte - levelező-lap. Absender-feladó Czikora András

Tudatom, hogy kesztyűt már ne küldjenek mert én már vettem 7 koronáért, bár nem az elsőrendűek közé tartozik. Sz. fiuk András.

Az apa levele fiához 1918 VI. 18. Czikora András örv. részére. B/9 század T.p. 254.

Kedves fiam kívánom, hogy ezen pár soraim a legjobb egészségben találjon. (...) Kérjél szabadságot most aratáskor; az újságok hirdetik, hogy a katonáknak adnak aratási szabadságot. (...) És maradunk kedves szüleid, Isten veled, őrizzen és védjen.

Levél haza 1918. X. 25. K.u.K. Feldpostkarte – Tábori postai levelező lap – tábori postahivatal 523)
Szeretett kedves Szüleim! (...) Lesz e már béke odahaza? – itt még nem lesz. Isten velök András.

Levél haza 1918. okt.29. feladó: Czikora A. Italia

...tudatom, hogy október 27. én egészségesen olasz fogságba jutottam.”

Az apa, Czikora Lajos levele hadifogoly fiához – a Hadifoglyokat Gyámolító és Tudósító Hivatal Budapest IX. Üllői út 1. által a hozzátartozók részére biztosított LEVELEZŐLAP HADIFOGLYOK RÉSZÉRE Prisonnier de guerre – felhasználásával

Szeretett kedves fiam. Írtad, hogy hazuról nem kaptál lapot. Sajnos, hogy mennyi lapot írtunk és nem kaptad meg. Kívánok mi hamarabb boldog viszontlátást, szerető szüleid.

Innen sajnos hiányos a levelezés, az eltelt évszázadnyi idő alatt e jeles dokumentumok közül elkallódott. Czikora András honvédtizedes másfél évnyi olasz fogság után, családjá nagy örömeire, hazakerült Kisorosziba. A „kiszolgált” katona hamarosan megházasodott, három fia és egy lánya született. (Aki e páratlan levélgyűjtemény jelenlegi őrzőjének, Rácz Lajosnak édesanyja volt.) Az egykori baka munkahelye a széles Duna lett, mert a háború után a folyami áruszállító-kereskedelmi hajózásban helyezkedett el. Budapesttől a Fekete-tengerig évtizedeken át uszályokon és vontatóhajókon járta a folyót, megismerve annak minden szépségét, kanyarulatát, veszélyes helyeit és part menti városait, előbb matróz, fűtő, kormányos, majd főkormányos beosztásokban. Eközben tiszteességgel nevelte gyermekeit, majd egyre szaporodó unokáinak (12) lett kedves, sokat mesélő nagypapája. A 2. világháború előtt Pünkösdfürdőnél révátkelő működtetésére kapott engedélyt, melyet fiai üzemeltettek, de 1950-ben minden kárpótlás nélkül államosították a család szolid megélhetését biztosító vállalkozást. 1956 után, nyugalomba vonulását követően kisoroszi földjeit munkálta, kertészkedett, állatokat tartott, a megtermelt élelmiszereket pedig piacokon értékesítette. Halálakor, 1968-ban, a szerető apa és nagypapa sírját népes családjá vette körül, örök búcsút mondvá az egykor fiatal, sokat szenvedett katonának. Emléke legyen áldott.

